

การตีความข้อเท็จจริงพระธรรมวินัย : กรณีศึกษากลุ่มภิกษุวัชชีบุตร ชาวเมืองไพศาลี

พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร.

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

ความนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในบรรดาศาสนาของมนุษย์ที่มีกระบวนการตีความหมาย สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลาสองพันห้าร้อยกว่าปี ซึ่งการตีความพระธรรมวินัยตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จนกระทั่งถึงปัจจุบันได้ปรากฏขึ้นให้เห็นเป็นระยะๆ การตีความพระธรรมวินัยดังกล่าวทำให้พระพุทธศาสนาแตกแยกออกเป็นสองนิกายหลัก คือนิกายหินยานหรือเถรวาทที่ถือว่าเป็นพระพุทธศาสนาดั้งเดิม และนิกายมหายานหรืออภยวาทที่แตกออกมาใหม่ ทั้งสองนิกายนี้ยังแตกออกเป็นนิกายย่อยอีก ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาบางแห่งระบุว่ามีการแตกเป็นนิกายย่อย ๑๘ นิกาย^๑

บางแห่งระบุว่า ๒๖ นิกาย^๒ นอกจากนี้เมื่อพระพุทธศาสนาได้รับการเผยแผ่ในดินแดนต่างๆ นอกอินเดียยังมีการแตกเป็นนิกายต่างๆ อีกเช่นนิกายมหายานในจีนมีนิกายชยานหรือฉาน นิกายมหายานในทิเบตแยกเป็นนิกายหมวกเหลืองและหมวกแดง มหายานในญี่ปุ่นมีนิกายมากถึง ๒๔ นิกายเช่น เทียนไท้ นิชิเรนเซน เป็นต้น ส่วนนิกายหินยานหรือเถรวาทที่เข้าไปสู่ลังกา พม่า ลาว กัมพูชา และไทยมีการแตกเป็นนิกายย่อยอีกไม่น้อยเช่นนิกายหินยานในประเทศไทยแบ่งเป็นมหานิกายและธรรมยุตินิกาย^๓

จากปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาดังกล่าวมีสาเหตุหลักของการแตกเป็นนิกายเหล่านั้นคือเกิดจากการตีความพระธรรมวินัยแตกต่างกันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันในที่สุด ทั้งนี้เพราะเมื่อพระพุทธศาสนาถูกนำไปเผยแผ่ยังประชาชนต่างๆ ในเวลาและสถานที่ต่างกันยังได้รับการตีความให้เข้ากับบริบทของสังคมนั้นๆ หรือเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในที่นั้นมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการศึกษาศาสนาในรูปแบบต่างๆ เป็นการศึกษ

^๑ แสง มนวิฑูร, แปล, ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖), หน้า ๒๐.

^๒ P.V. Bapat, 2500 Years of Buddhism, (Delhi : Duplication Division, Ministry of Information and Broadcasting, 1956), pp. 98-108.

^๓ พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์, หลักพระพุทธศาสนา, (เชียงใหม่ : บีเอสการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๗๗.

ภายในของแต่ละศาสนาและการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างศาสนา ยิ่งไปกว่านั้นยังมีความพยายามตีความศาสนาให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่หรือใช้กรอบคิดของศาสตร์สมัยใหม่มาตีความศาสนา พระพุทธศาสนาตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้และได้รับการท้าทายให้ต้องมีการตีความคำสอนอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวิทยาศาสตร์เพราะเป็นศาสนาแห่งเหตุผลนิยม จึงมีลักษณะสำคัญยิ่งคือท้าทายเชื่อเชิญให้มาดูมาวิจัยตรวจสอบพิสูจน์ความจริงและความถูกต้องในหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า^๔ จึงเกิดการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเสรี และกว้างขวาง การตีความคำสอนโดยปราศจากรูปแบบและเกณฑ์มาตรฐานในการตีความอย่างเป็นทางการนั้นทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิดการปฏิบัติและแตกแยกเป็นนิกายต่างๆ ในที่สุดตั้งเป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้ว

หลักการและเหตุผลการตีความหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

การตีความคำสอนในพระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นพร้อมกับพระพุทธศาสนา เพราะหากพิจารณาความหมายของการตีความว่าการตีความหมายถึงศิลปศาสตร์หรือวิธีการทำความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนผู้อื่นให้เข้าใจในสิ่งที่ตรัสรู้มาแล้วนั้น การตีความย่อมต้องใช้เทคนิควิธีต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับฟังเข้าใจสิ่งที่พระองค์สอน และการศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจถูกต้องตรงตามที่พระองค์สอนนั้นย่อมต้องมีเทคนิควิธีหรือศิลปะในการทำความเข้าใจด้วยเช่นกัน แนวคิดและพัฒนาการการตีความในพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้จากทางหนึ่งจากพุทธกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธกิจดังกล่าวไม่ได้สะท้อนให้เห็นเพียงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการสอนคือเพื่อให้ผู้ฟังได้บรรลุธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นวิธีการสอนที่มีกระบวนการถ่ายทอดที่เรียกว่าศิลปศาสตร์แห่งการทำความเข้าใจด้วย ดังนั้น จะเห็นว่าได้มีพัฒนาการอรรถปริวรรตศาสตร์สองส่วนที่เกี่ยวข้องกันคืออรรถปริวรรตศาสตร์ของผู้สื่อความ เป็นความพยายามทำให้คนอื่นเข้าใจสิ่งที่ตนพูดหรือเขียนและอรรถปริวรรตศาสตร์ของผู้รับสื่อ ความหมายที่ผู้สื่อความได้ให้ไว้เป็นความพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูดหรือเขียนไว้ให้ถูกต้องมากที่สุด

อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนายังไม่พบว่าจะมีคำไหนที่มีความหมายตรงกับคำว่าการศึกษาตีความหรือ Hermeneutics ตรงๆ แต่อาจจะมีคำอื่นที่จัดอยู่ในขอบข่ายของการตีความเช่น อุตโต

^๔ ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานทางวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2535), หน้า 68.

(ความหมาย) อธิปปาโย (อธิบาย) วิคฺคโห (การวิเคราะห์) อิหํ วุตฺตํ โหติ (มีคำอธิบายนี้ว่า) ซึ่งคำเหล่านี้จะพบมากในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาและคัมภีร์ชั้นรองลงมา ในวงการการศึกษาไทยได้บัญญัติคำบาลีสันสกฤตว่า “อรรถปริวรรต” ใช้แทนความหมายคำภาษาอังกฤษดังกล่าว กระนั้นก็ตามในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีหลักฐานปรากฏชัดว่าหากมีผู้ใดที่เข้าใจผิดคลาดเคลื่อนและอธิบายผิดไปจากที่พระองค์ทรงสอน ผู้ผู้นั้นมักจะถูกเรียกว่าเป็นผู้กล่าวต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพยายามทำให้เกิดพระสัทธรรมมปฏิรูป การศึกษาค้นคว้าเพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีและรูปแบบวิธีการตีความเพื่อเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญยิ่ง

แนวคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสไว้เป็นแนวทางในการตีความและในการวินิจฉัยความเป็นพระธรรมวินัยหรือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เช่น หลักมหาปเทศ ๔ ทั้งของฝ่ายพระวินัย ได้แก่ข้อวินิจฉัยสิ่งใดควรหรือไม่ควรในกรณีที่ไม่ได้บัญญัติไว้ และของฝ่ายพระสูตร ได้แก่พุทฺธาปเทศ สังฆาปเทศ สัมพหุลเถราปเทศ และเอกเถราปเทศ เกณฑ์ตัดสินพระธรรมวินัย ๘ ประการ เช่นเป็นไปเพื่อความคลายกำหนดไม่ใช่เพื่อเพิ่มความกำหนดเป็นต้น หลักวินิจฉัยสิ่งที่ควรเชื่อและรับมาปฏิบัติตามนัยกาลามสูตรที่ให้อิสระในการคิดพิจารณาตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยเกณฑ์ตัดสินที่ความเป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษหรือไม่มีโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์และผู้ริสรเสรีหรือตำหนิ ตลอดถึงคำอธิบายความพระสูตรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการตีความหมายคำสอนของพระพุทธองค์

พระพุทธศาสนามองว่า กฎอย่างหนึ่งที่มีปรากฏในธรรมชาติและสังคมมนุษย์คือ ความขัดแย้ง เพราะสรรพสิ่งล้วนแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดความทุกข์ “ทุกข์” หรือ “ความขัดแย้ง” ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในภาวะเดิมไม่ได้ของสรรพสิ่ง สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในแง่ของโลกวิสัยนั้น ไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือบุคคลใด กล่าวคือไม่มีสิ่งใด หรือบุคคลใดบังคับให้มันไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ให้ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ฉะนั้น เมื่อก้าวโดยธรรมชาติแล้ว สรรพสิ่งต้องขัดแย้งกัน ยกเว้น “สภาวะสูงสุด” คือ “พระนิพพาน”

ในอีกมุมหนึ่ง พระพุทธศาสนามองว่าความขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่าภายในของมนุษย์ในเชิงอัตวิสัย และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณค่าในเชิงปรวิสัยเช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดพัฒนาการระบบการเมืองการปกครอง การบัญญัติพระวินัย การจัดระเบียบสังคม และการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมองว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ดังที่พระธรรมปิฎกได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งนั้น ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา คือ

มันเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมัน เมื่อต่างอย่างต่างส่วนเป็นคนละทาง ก็ย่อมขัดแย้ง”^๔ จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกี่ยวกับความคิดเห็นจัดได้ว่าเป็น “ธรรมดา” หรือ “ธรรมชาติ” ของมนุษย์

การตีความข้อเท็จจริงหรือข้อมูลนี้ ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะว่าการวิเคราะห์ การแปรผลข้อมูลและการสื่อสารที่ผิดแผกแตกต่างออกไปจากข้อเท็จจริงที่คงอยู่ หรือในทิศทางตรงกันข้าม เราอาจจะเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจอาจจะเกิดจากการตีความ วิเคราะห์ หรือได้รับความบอกเล่าจากบุคคลที่น่าเชื่อถือ แต่เมื่อมีบางคนได้นำข้อมูลที่เป็นชั้นปฐมภูมิมาชี้แจง เราอาจจะไม่ยอมรับ และมองว่าข้อมูลดังกล่าวนั้นอาจจะไม่ใช่ข้อมูลที่แท้จริงก็ได้ ดังประเด็นความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังกรณีของการตีความของกลุ่มภิกษุวัชชีบุตร^๖ ซึ่งตีความวัตถุ ๑๐ ประการที่พระภิกษุเมืองวัชชีได้นำเสนอนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเองไว้ใน ๕ ประการหลักด้วยกัน ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับหลักการที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตามที่พระเถระอีกกลุ่มหนึ่งนำมาหักล้างและชี้ให้เห็นถึงความผิดปกติของกลุ่มพระภิกษุเมืองวัชชี การที่ฝ่ายพระภิกษุเมืองวัชชีตีความข้อมูลที่แตกต่างกันจากพระเถระอีกกลุ่มหนึ่งดังกล่าวได้นำไปสู่การสังคายนาครั้งที่ ๓

บริบททางสังคมของแคว้นวัชชีและภิกษุชาววัชชี

(ก) สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของแคว้นวัชชี

แคว้นวัชชี ตั้งอยู่ทางเหนือของแคว้นมคธ มีแม่น้ำคงคาเป็นแดนแบ่งเขต เมืองหลวงของแคว้นชื่อเวสาลีหรือไพศาลี ในสมัยพุทธกาลแคว้นวัชชีเป็นแคว้นที่รุ่งเรืองมากแคว้นหนึ่ง มีระบบการปกครองแบบคณะราชย์หรือสามัคคีธรรม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยในลักษณะหนึ่ง คือ ปกครองแบบไม่มีกษัตริย์เป็นประมุขทรงอำนาจสิทธิ์ขาด มีแต่ผู้ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประมุขแห่งรัฐแล้วบริหารงานโดยการปรึกษาหารือกับสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกแห่งเจ้าวงศ์ต่างๆ ที่รวมกันเป็นคณะผู้ปกครองแคว้น^๗ เจ้าหรือกษัตริย์วงศ์หรือตระกูลต่างๆ ที่สลับสับเปลี่ยนกันขึ้นมาบริหารงาน

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *สลายความขัดแย้ง*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสื่อเกษตร, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

^๖ วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๕๕/๔๐๙-๔๑๙.

^๗ พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตฺติ), *มหาชนบท ๑๖ แคว้นในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล*, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

ผ่านมาทางสวนมะม่วงของนางอัมพาลี นางทราบจึงไปกราบทูลอาราธนาพระพุทธรองค์เสด็จไปเสวยภัตตาหารที่บ้านของนาง พอขากลับนางสวนทางกับเจ้าชายลิจฉวีจำนวนหนึ่ง เมื่อเจ้าลิจฉวีทราบว่ นางอัมพาลีได้อาราธนาพระพุทธรเจ้าไว้ก่อนแล้ว จึงขอให้นางสละสิทธิ์เพื่อแลกกับเงินทอง* และรถม้า แต่นางก็ยังปฏิเสธ^{๑๓} นอกจากนี้ พระไตรปิฎกกล่าวถึงเหตุการณ์วันที่นางอัมพาลีนั่งยานพาหนะไปเฝ้าพระพุทธรเจ้า ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่กับพระสาวกที่หมู่บ้านโกฏิกามอันเป็นหมู่บ้านที่อยู่เขตชานเมืองเวสาลีว่า นางสั่งให้สารถีขับยานพาหนะตีคู่ไปกับเงิน ๑๐๐,๐๐๐ เถิด นางอัมพาลีทูลว่า แม้พวกท่านจะยกกรุงเวสาลีพร้อมทั้งแคว้นแคว้นให้หม่อมฉัน กระนั้นหม่อมฉันก็ไม่ยอมให้ภัตตาหารมื้อสำคัญ การที่ยานพาหนะของพวกเจ้าลิจฉวีมีอากรงอนกระทบงอน แอกรกระทบแอกล้อกระทบล้อ และเพลากะทบเพลลา จนเป็นเหตุให้พวกเจ้าลิจฉวีเรียกนางว่า “หญิงนักเลง”^{๑๔} จากการสร้างเงื่อนไขขอมีทรัพย์สินส่วนตัว การปฏิเสธกษัตริย์ลิจฉวี และการสั่งคนขับรถให้ขับรถตีคู่ไปกับรถของกษัตริย์ลิจฉวี อาจสรุปได้ว่า ประชาชนในแคว้นวัชชีได้รับสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันอย่างถ้วนหน้า ถึงแม้ว่าเรื่องราวทั้งหมดที่ยกตัวอย่างข้างต้นจะเกิดขึ้นกับนางอัมพาลีผู้เดียวซึ่งกษัตริย์และสภาเมืองอาจจำเป็นต้องมีความเกรงใจนางอยู่บ้างในฐานะนครโสภณีกก็ตาม แต่ก็ทำให้เห็นภาพโดยรวมของสังคมในแคว้นวัชชีซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแคว้นอื่นแล้วประชาชนชาววัชชีอยู่ในบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีกว่าแคว้นอื่น ๆ มาก

(ข) สถานภาพและบทบาทของภิกษุวัชชีบุตรสมัยพุทธกาล

ภายหลังเมื่อพระพุทธรเจ้าตรัสรู้แล้วและตัดสินใจที่จะประกาศพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อมีบุรุษผู้มีศรัทธาเข้ามาขออุปสมบทเป็นภิกษุเป็นจำนวนมาก หลังจากอุปสมบทแล้วต่างก็มุ่งปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น ผู้ที่บรรลุนิพพานในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่โสดาบันจนถึงอรหันต์ต่างก็มีหน้าที่จรจรไปประกาศพระพุทธศาสนาต่อไป เห็นได้จากเมื่อพระพุทธรเจ้าจะส่งพระอรหันต์ ๖๐ รูป ไปประกาศพระพุทธศาสนา โดยพระองค์ตรัสสอนถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ “มุตตาคัม ภิกขเว สพฺพปาเสหิ, เย ทิพฺพายเย จ มานุสา, ตุมฺเหปิ ภิกขเว มุตตาคัม สพฺพปาเสหิ, เย ทิพฺพายเย จ มานุสา, จรตฺถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान...”^{๑๕} แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วง ทั้งบ่วง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็

* ใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๑/๑๐๗. บรรยายว่า พวกเจ้าลิจฉวีตรัสว่า “เธอจงให้ภัตตาหารมื้อนี้ (แลก)

^{๑๓} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธสาวก พุทธสาวิกา, หน้า ๑๕๓.

^{๑๔} ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, ภิกษุณี : พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล, หน้า ๑๖๐.

^{๑๕} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗.

พ้นแล้วจากปวงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์...^{๑๖} จะเห็นได้ว่า หน้าที่และบทบาทหลักของภิกษุสงฆ์สรูปได้ ๒ ประการ คือ

๑. มุ่งปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม
๒. ประกาศหลักธรรม*

ภายหลังต่อมาภิกษุสงฆ์มีจำนวนมากขึ้นและกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ แต่ละหมู่เหล่าพระองค์จะให้อำนาจคณาจารย์ต่างๆ ควบคุมดูแลศิษย์ของตน โดยมีพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง แต่ก็ยังขึ้นตรงต่อพระองค์ สัทธีวิหาริกและอันเตवासิกมักประพฤติอนุโลมตามปฏิบัติตามอาจารย์ของตน ดังในวินัยหมวดนิสสัคคิยสิกขาบท กล่าวถึงพระอุปเสนวังคันตบุตร ผู้เป็นเอตทัคคะในทางยังพหูชนให้เลื่อมใส คราวหนึ่งท่านพาบริษัทเดินทางมาเฝ้าพระพุทธองค์ที่เชตวันาราม พระองค์ตรัสปฏิสันถารแล้วทรงถามพระภิกษุรูปหนึ่งในบริษัทนั้นว่าบังสกุลจิวรท่านยินดีใช้เองหรือ พระภิกษุทูลว่าหามิได้พระเจ้าข้า หากแต่ว่าพระอุปชฌายะแห่งข้าพระองค์ท่านใช้ผ้าบังสกุลอยู่เป็นนิตย์ ข้าพระองค์จึงต้องใช้ดำเนินตามรอยท่าน ในตอนต่อไปแสดงถึงท่านอุปเสนทูลพระองค์ว่าท่านเองเป็นผู้ถือชุดงศวัตตรเป็นอรัญญวาสี ถือเทียวบิณฑบาตและใช้ผ้าบังสกุลเป็นวัตร ถ้ามีผู้มาขอวชกับท่านก็ต้องประพฤติอย่างท่าน จึงให้อุปสมบท^{๑๗} ในบรรดาคณาจารย์ต่างๆ เหล่านั้น มีพระเทวทัต พระราชบุตรแห่งพระเจ้าสุปพฺพชระ พระญาติสนิทของพระพุทธเจ้า ออกผนวชพร้อมกับพระญาติเจ้าชายศากยะอีก ๕ พระองค์ พระเทวทัตบรรลุโลกิยฉาน แต่มีความโลภในลาภสักการะ หลอกหลวงเจ้าชายอชาตศัตรูโอรสของพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ เพื่อให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสโดยมุ่งหวังในผลประโยชน์ตอบแทน ต่อมาเกิดความกำเริบมักใหญ่ใฝ่สูงหวังที่จะปกครองคณะสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า จึงทูลขอ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงปฏิเสธด้วยประการทั้งปวง จึงผูกใจแค้นพยายามทำร้ายพระพุทธเจ้าหลายครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ จึงเปลี่ยนยุทธวิธีใหม่โดยสมคบกับพรรคพวก

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

* ใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๓/๑๓๐. กล่าวว่า เมื่อพระอานนท์อาราธนาให้พระพุทธเจ้าอยู่ตลอดกับแต่พระองค์ไม่รับนิมนต์แล้ว ได้แสดงอานุภาพของอิทธิบาท ๔ และพระองค์ให้พระอานนท์นิมนต์ภิกษุทั้งหมดในกรุงเวสาลีมาพร้อมกัน ตรัสสรุปสุดท้ายว่า “ภิกษุทั้งหลาย (เพราะฉะนั้น) ธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้อย่าง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสพ เจริญ ทำให้มากด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

^{๑๗} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, หน้า ๒๕-๒๖.

เข้าเฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลหลักการ ๕ ประการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสงฆ์ทั้งปวง แต่พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวทั้งสิ้น เมื่อพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาต พระเทวทัตจึงประกาศลัทธิของตนแก่หมู่ภิกษุว่าลัทธิของตนเป็นสิ่งเลิศที่อาจนำออกซึ่งกองทุกข์ได้ เหล่าภิกษุบางพวกที่บวชใหม่ที่มีความรู้อ่อนก็เชื่อตามและเข้าสมัครเป็นสาวกของพระเทวทัตเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระเทวทัตกับบริวารก็แยกทำสังฆกรรมอีกส่วนหนึ่งไม่ร่วมกับใครๆ ต่อภายหลังพระพุทธองค์รับสั่งให้พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะไปแสดงอนุศาสน์ ปรึบความเข้าใจในข้อธรรมกับเหล่าภิกษุที่ตามพระเทวทัตไปให้ละทิ้งที่ผิดแล้วพากลับมาได้ ส่วนพระเทวทัตเมื่อขาดบริวารแล้วก็ป็นอันหมดสิ้นอำนาจทุกอย่าง ต่อมารู้สึกผิดจึงได้กลับมาขอขมาต่อพระองค์ แต่มาไม่ทันถึงก็ได้มรณภาพเสียก่อน^{๘๘} การที่พวกภิกษุวัชชีบุตรชาวกรุงเวสาลีประมาณ ๕๐๐ รูป เป็นพระบวชใหม่ ไม่รอบรู้พระธรรมวินัย ภิกษุเหล่านั้นจับสลากเพราะเข้าใจว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตสุคาสน์ อันเป็นเหตุให้พระเทวทัตทำลายสงฆ์แล้วพาภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป เดินทางไปทางคยาสิประเทศ^{๘๙} อาจสรุปได้ว่ากลุ่มภิกษุวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลีเป็นภิกษุกลุ่มใหญ่มีจำนวนมากถึง ๕๐๐ รูป และทั้งหมดเป็นภิกษุบวชใหม่ยังไม่มีความรู้ซึ่งในพระธรรมวินัยดีพอจึงตกเป็นเครื่องมือของพระเทวทัตได้ง่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อกลุ่มภิกษุเหล่านั้นได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระอัครสาวกทั้งสอง คือ พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะแล้ว ก็หันกลับมาประพฤติตามพระธรรมวินัยต่อไป

(ค) สถานภาพและบทบาทของภิกษุวัชชีบุตรสมัยหลังพุทธกาล

ภิกษุวัชชีบุตรนี้ล้วนเป็นราชบุตรในตระกูลวัชชีแห่งเมืองเวสาลี^{๙๐} ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า ในแคว้นวัชชี มีตระกูลใหญ่อยู่ ๘ ตระกูล (วงศ์กษัตริย์) ทั้ง ๘ ตระกูลนี้จะหมุนเวียนสลับสับเปลี่ยนกันขึ้นมาทำหน้าที่บริหารโดยจัดตั้งสภาเมือง ในสมัยพระพุทธองค์นั้นอยู่ในความรับผิดชอบของตระกูลลิจฉวี ส่วนตระกูลวัชชีเมื่อว่างเว้นจากการทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน ราชบุตรจำนวนหนึ่งที่มีความศรัทธาและมุ่งหวังความเจริญในธรรมก็ได้เข้ามาผนวชเป็นภิกษุสงฆ์ เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงมาได้ ๑๐๐ ปี ภิกษุวัชชีบุตรส่วนหนึ่งอาจยังมีชีวิตอยู่ หรือเจ้าชายองค์ต่อๆ มากมายก็ยังคงถือเป็นธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันที่ต้องออกผนวชตามบรรพชนของตน ซึ่งในเรื่องนี้ พระพุทธโฆษาจารย์ระบุว่า

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

^{๘๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๔๔/๒๐๔.

^{๙๐} G.P. Malalasekera, **Dictionary of P li Proper Names**, Vol. 3, 4th Reprinted in 3 Vols, (Oxford : The Pail Text Society, 1997), p. 812.

ภิกษุกลุ่มเดียวกันกับพวกพระนวกะที่หลงเชื่อพระเทวทัตเมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่^{๒๐} และ Professor Louis dela Vallee Poussin ก็มีความเห็นไปทางเดียวกัน^{๒๑} ส่วนอาจารย์เสถียร โปธินันทะ แสดงทัศนะว่าพวกภิกษุวัชชีบุตรบางที่จะเป็นพวกสืบเนื่องมาจากคณะสงฆ์ฝ่ายพระปุราณะ หรืออาจเป็นอีกพวกหนึ่งต่างหากที่ไม่เห็นพ้องกับมติที่ประชุมของสงฆ์ฝ่ายพระมหากัสสปะ^{๒๒}

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภิกษุวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี เป็นเจ้าชายในตระกูล(วงศ์กษัตริย์) วัชชี แห่งแคว้นวัชชี เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีศรัทธาเข้าผนวชในสำนักพระพุทธองค์ ภิกษุกลุ่มนี้ได้สืบสายสัมพันธ์กันต่อๆมาตามลำดับ จนถึงยุค ๑๐๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน จากการศึกษาบทบาทและสถานภาพของภิกษุเราอาจสรุปได้ว่า ภิกษุในยุคแรกๆ มีหน้าที่หลัก ๒ ประการ คือ การมุ่งศึกษาและปฏิบัติ เพื่อการบรรลุและการทำหน้าที่ประกาศพระสัทธรรม ส่งผลให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายในชมพูทวีป อย่างรวดเร็ว มีผู้ศรัทธาเข้ามาอยู่ได้ร่มแห่งพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งก็อุทิศตัวเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา และในจำนวนนั้นมีภิกษุกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง คือ ภิกษุวัชชีบุตรแห่งเมืองเวสาลี แคว้นวัชชีซึ่งล้วนเป็นราชินิกุลวงศ์วัชชีมาผนวชเป็นพระนวกะ เนื่องจากเป็นภิกษุบวชใหม่จึงถูกพระเทวทัตเกลี้ยกล่อมเข้าเป็นสมัคพรรคพวก แต่ภายหลังก็กลับใจเข้ามาสู่สำนักพระพุทธองค์ ภิกษุวัชชีบุตรนี้ก็คือนอกกลุ่มเดียวกับที่แสดงวัตถุ ๑๐ ประการเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๑๐๐ ปีเนื่องจากความเป็นราชบุตรในตระกูลกษัตริย์ สถานภาพของภิกษุกลุ่มนี้จะต้องได้รับการศึกษาทางด้านวิชาการมาเป็นอย่างดี ประกอบด้วยการอบรมทางด้านความประพฤติในฐานะราชบุตร ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ภิกษุวัชชีบุตรมีความพร้อมทั้งวิชาฐานะเป็นพื้นฐาน

วิเคราะห์การตีความพระธรรมวินัยของภิกษุวัชชีบุตร ชาวเมืองไพศาลี

(ก) เหตุผลในการทรงแต่งตั้งพระธรรมวินัยเป็นศาสดา

ในมหาปรินิพพานสูตร เมื่อพระพุทธเจ้าใกล้จะปรินิพพานได้รับสั่งเรียกพระอานนท์เข้าเฝ้า พระองค์ตรัสว่า “อานนท์ บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้วพวกเรา ไม่มีพระศาสดา ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๒๓} จากพุทธพจน์ข้างต้นจะเห็น

^{๒๐} Cited from Ibid. และ วิ.อ. (ไทย) ปฐม/๒/๖๕. ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

^{๒๑} See. Prof. Louis de la Vallee Poussin, **The Buddhist Councils**, (Calcutta : K.P. Bagchi & Company, 1976), p. 30.

^{๒๒} เสถียร โปธินันทะ, **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, หน้า ๑๒๑.

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

ได้ว่า พระองค์ไม่มีพระประสงค์ที่จะตั้งสาวกรูปหนึ่งรูปใดทำหน้าที่รับช่วงแทนต่อจากพระองค์ มีพระประสงค์ที่จะให้พระธรรมและวินัยเท่านั้นเป็นตัวแทนของพระองค์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าขณะนั้น ไม่มีภิกษุที่มีความสามารถ พระสาวกที่มีความสามารถ เช่น พระมหากัสสปะ พระอุบาลี พระอานนท์ พระมหากัจจानะ ก็ยังมีชีวิตอยู่ แต่อาจเป็นไปได้ว่า ที่ไม่ทรงแต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งรูปใดเป็นผู้บริหาร เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นประโยชน์ในภายหน้าว่าจะกลายมาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคณะสงฆ์ ในอนาคตต่อไป และเมื่อใดถ้าผู้นำมีความเที่ยงตรง ปัญหาต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่หากเมื่อใดที่ ผู้นำไม่เที่ยงตรงแล้ว เมื่อนั้นผลเสียหายจะเกิดกับพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหา ที่จะเกิดขึ้น พระองค์จึงให้สงฆ์ถือพระธรรมวินัยเป็นศาสดาในหมู่คนที่อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เป็นสิ่งปกติธรรมดาที่ต้องมีผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกันบ้าง สังคมสงฆ์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ขณะที่ พระพุทธองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ความขัดแย้งก็จะระงับได้โดยง่าย แต่เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมา ข้อพิพาทต่างๆ ไม่อาจหาข้อสรุปได้โดยง่ายตั้งกรณีภิกษุวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ได้เสนอวัตถุ ๑๐ ประการ (ทสวัตถุ) ณ กรุงเวสาลี วัตถุทั้ง ๑๐ ประการมีดังนี้ คือ

๑. สิงคิโลทกัปปะ เก็บเกลือไว้ในเข่งแล้วฉันกับอาหารรสไม่เค็มได้
๒. ทวังคูลกัปปะ ฉันอาหารเมื่อเงาเลยเวลาเที่ยงไป ๒ องคุลีได้
๓. คามันตรกัปปะ เข้าบ้านฉันอาหารที่ไม่เป็นเดนได้
๔. อาวาสกัปปะ ทำอุโบสถแยกกันในอาวาสที่มีสีมาเดียวกันได้
๕. อนุมติกัปปะ ทำสังฆกรรม ในเมื่อภิกษุทั้งหลายยังมาไม่พร้อมแล้วขออนุมัติภายหลังได้
๖. อาจิณณกัปปะ ประพฤติตามแบบที่พระอุปัชฌาย์อาจารย์เคยประพฤติมาได้
๗. อมถิตกัปปะ ฉันนมสดที่แปรไปแล้ว แต่ยังไม่เป็นเปรี้ยวได้
๘. ชโลคิ ตีมสุราอ่อนๆ ได้
๙. อทสกนีสีทนะ ใช้ฝารองนั่งไม่มีชายได้
๑๐. ชาตुरुปรชตะ รับทองรับเงินได้

ข้อเรียกร้องในวัตถุทั้ง ๑๐ ประการนี้ สามารถสรุปรวมเป็น ๒ ข้อ คือ

๑. ความเสียหายที่เกี่ยวกับการจัดการของคณะสงฆ์ คือ ข้อ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๑๐
๒. ความเสียหายที่เกี่ยวกับวินัยในเรื่องอาหาร คือ ข้อ ๑, ๒, ๓, ๗ และ ๘

ความเสียหายทั้ง ๒ ประการนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเห็นไม่เหมือนกันในข้อปฏิบัติ เป็นเรื่องพระวินัย จัดเป็นศีลสามัญญตาอันนำไปสู่การไม่ยอมรับการสังคายนา ในคัมภีร์ที่ปวงศั

กล่าวว่าภิกษุวัชชีบุตรแห่งเมืองเวสาลีพากันประชุมสังคายนาแยกกันอีกต่างหาก ซึ่งมีจำนวน ภิกษุ
เข้าประชุม ๑๐,๐๐๐ รูป^{๒๔}

(ข) มูลเหตุที่ทำให้ภิกษุวัชชีบุตรเสนอเงื่อนไข ๑๐ ประการ

การตีความพระธรรมวินัยอันเป็นมูลเหตุที่ทำให้ภิกษุวัชชีบุตรเสนอเงื่อนไข ๑๐ ประการ
อาจสรุปได้ ๓ ประการ ดังนี้

๑. ความชอบธรรม

ภิกษุวัชชีบุตรถือว่า เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เมื่อใกล้จะปรินิพพานว่า “อาหนท์ เมื่อเรา
ล่วงลับไป ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียบ้างก็ถอนได้”^{๒๖} นั้นเป็นการแสดงนัยว่า
พระพุทธองค์ทรงอนุมติเป็นเชิงนโยบายที่จะให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้ พุทธาณุมติดังกล่าว
ปรากฏแล้วในอดีตที่ผ่านมา คือ กรณีพระปุราณะที่ไม่เห็นด้วยกับมติของที่ประชุมของพระเถระ
ในการสังคายนาครั้งที่ ๑ โดยพระปุราณะกล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระทั้งหลายสังคายนา
พระธรรมและวินัยดีแล้ว แต่ผมจะทรงจำไว้ตามที่ไฉนเฉพาะพระพักตร์ ตามที่ได้รับมาเฉพาะ
พระพักตร์พระผู้มีพระภาค”^{๒๗} และพระปุราณะได้แยกไปทำสังคายนาต่างหาก ดังนั้นเรื่องวัตถุ ๑๐
ประการ จึงถือว่าเป็นความชอบธรรมที่พระพุทธองค์อนุมติให้แก้ไขในข้อสิกขาบทเล็กน้อยได้ มติ
ดังกล่าวจึงถือได้ว่าไม่ได้ผิดวัตถุประสงค์ของพระพุทธองค์

๒. อุทาหรณ์ในอดีต

ในครั้งสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ วินัยบางข้อที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ
แต่ก็ทรงผ่อนปรนตามสมควร ดังตัวอย่างเรื่องของพระโสณโกปิวิสะที่เกิดในตระกูลสุขุมาลชาติ
เดินจงกรมจนสันเท้าแตกแต่ก็ยังไม่บรรลุนิพพาน พระพุทธองค์ตรัสให้ปรับอินทรีให้เสมอกัน จนในที่สุด
พระโสณโกปิวิสะบรรลุนิพพาน พระองค์จึงทรงอนุญาตรองเท้าแก่พระโสณโกปิวิสะและถือเป็นเหตุให้
บัญญัติแก่ภิกษุโดยทั่วไปถือปฏิบัติ แต่ต่อมาเมื่อพระโสณกุฎิกัณณะ ลูกศิษย์ของพระมหากัจจानะ
แห่งแคว้นวันตีทักขินาบถจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เชตวันกรุงสาวัตถี พระมหากัจจानะจึงฝากให้
พระโสณกุฎิกัณณะกราบทูลขออนุญาต ๕ ประการ ได้แก่

^{๒๔} อ่างใน เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, หน้า ๔๒.

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๕.

^{๒๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๔๔/๓๘๖.

- ๑) ให้องค์ประชุมสงฆ์ในการอุปสมบทน้อยกว่า ๑๐ รูป
- ๒) การสวมรองเท้าหลายชั้นได้
- ๓) อนุญาตการอาบน้ำบ่อยๆ
- ๔) ใช้หนังเป็นที่รองนั่งได้ และ
- ๕) การรับฝากจีวรเมื่อทากฝักผากมาถวาย เมื่อพระพุทธองค์รับฟังข้อปัญหาต่างๆ แล้ว พระองค์ก็อนุญาตตามที่พระมหากัจจानะขอมา^{๒๘}

๓. วิสัยใช้สังฆกรรม

ข้อเสนอเรื่องวัตถุ ๑๐ ประการซึ่งเป็นเพียงข้อปฏิบัติ เป็นการแก้ไขข้อวินัยที่เป็นสิกขาบทเล็กน้อย ซึ่งไม่ใช่สังฆกรรม ขณะที่สังฆกรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ ไตรลักษณ์ ก็ยังคงอยู่และยึดมั่นอย่างเคร่งครัด ดังนั้น ข้อเรียกร้องทั้ง ๑๐ ประการ จึงน่าที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ซึ่งในเรื่องนี้ พระพุทธองค์อาจเล็งเห็นกาลไกลว่าภายในภาคหน้าพระศาสนาอาจจะสั่นคลอนได้ ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงแสดงนัยแห่งพุทธานุมัติไว้เมื่อใกล้จะปรินิพพาน แสดงให้เห็นถึงมัชฌิมปฏิปทานิยมของพระพุทธศาสนาได้แง่หนึ่ง แท้จริงภิกษุในประเทศหนาวจะเกณฑ์ให้ครองผ้ากาสาหวัดพัสดุเช่นภิกษุฝ่ายใต้ย่อมไม่ได้^{๒๙}

ดังนั้น ด้วยเหตุผลทั้ง ๓ ประการคือ นัยที่พระองค์แสดงไว้เมื่อใกล้จะปรินิพพาน และอุทาหรณ์เรื่องต่างๆ ที่เป็นตัวอย่างได้ในอดีต อีกทั้งข้อแก้ไขทั้ง ๑๐ ประการก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติเท่านั้น แต่พระสังฆกรรมอันเป็นแก่นก็มีได้ยกขึ้นมาอ้างเป็นข้อเรียกร้อง อนึ่งดังที่กล่าวมาแล้วว่าภิกษุวัชชีบุตรกรุงเวสาลี แห่งแคว้นวัชชีเป็นแคว้นที่มีการปกครองแบบสามัคคีธรรม ดังนั้น ประชาชนอันรวมถึงราชบุตรของตระกูลต่างๆ ย่อมเติบโตมาภายใต้บริบทของความเป็นประชาธิปไตย การแสดงความคิดเห็นหรือลงมติได้ถูกถ่ายทอดมาอย่างเป็นระบบ และราชบุตรเหล่านั้นอยู่ในวงศ์แห่งกษัตริย์ย่อมได้รับการศึกษาทั้งวิชาจรณะมาเป็นอย่างดี เมื่อเป็นดังนี้ความคิดในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ จึงอยู่ในจิตสำนึกของภิกษุวัชชีบุตรด้วย อีกทั้งต้องการเห็นพระศาสดาดำรงอยู่ได้นาน อาจเนื่องจากประสบกับสถานการณ์จริงที่ภิกษุส่วนใหญ่ได้ถือปฏิบัติเช่นข้อเรียกร้องทั้ง ๑๐ ประการอยู่แล้ว จึงต้องการสร้างความชอบธรรมเพื่อความถูกต้องจะได้ไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่หน้าไหว้

^{๒๘} ตูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๔๓-๒๔๕/๕-๑๔. เรื่องพระโสณโกปิวิสะ และ ๕/๒๕๗-๒๕๙/๓๒-๓๙. เรื่องพระโสณกุฎิกัณณะ

^{๒๙} เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, หน้า ๔๗.

หลังหลอก เพราะขณะที่มีพุทธบัญญัติห้ามแต่ก็ปฏิบัติกันอยู่ พวกตนจึงเกิดความละอายและสำเหนียก ในข้อปฏิบัติที่ผิด จึงเป็นเหตุให้เกิดแรงจูงใจภายในในการเสนอเรียกร้อง

สรุป

พระพุทธศาสนาเกิดในสังคม วัฒนธรรมอินเดียโบราณ มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมศาสดาทำกลางความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรมลัทธิปรัชญาและศาสนาที่มีความขัดแย้งกันถึงความในพรหมชาลสูตรที่แสดงให้เห็นถึงทิว ๖๒ ประการ สามัญญผลสูตร และพระสูตรอื่นๆ กล่าวถึงครูทั้ง ๖ พร้อมทั้งชนะทางปรัชญาไว้ ยิ่งไปกว่านั้นในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ทรงสรุประบบความคิดความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมอินเดียในยุคนั้นเป็น ๒ ระบบมีลักษณะขัดแย้งกันถึงที่สุดเรียกว่าสุดโต่ง (อันตา) คือกามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุนิยม-กามสุขนิยม) และอัตตกิลมณานุโยค (จิตนิยม-ทวนิยม) ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสอนว่าเป็นวิถีชีวิตที่ผู้บวชไม่ควรดำเนินตามและไม่ควรเข้าไปข้องแวะ เพราะไม่ใช่ทางนำมาสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ได้แล้วทรงเสนอแนวทางใหม่ นำสู่ความสิ้นทุกข์คือมัชฌิมาปฏิปทาหมายถึงทางสายกลางเรียกว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ ถือว่าเป็นหนทางดำเนินสู่ความดับทุกข์และเป็นคุณลักษณะ

การตีความทางพระพุทธศาสนาและทางตะวันตกมีเป้าหมายเพื่อให้เข้าใจถึงความจริงความถูกต้องดั้งเดิม ผ่านการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารจึงมีพัฒนาการทั้งทฤษฎีและวิธีการตีความมาโดยลำดับเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดด้านทฤษฎีและวิธีการตีความ ทฤษฎีการตีความทางตะวันตกมี ๓ ทฤษฎีหลักที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันในการค้นหา ความหมายที่สมบูรณ์คือทฤษฎีที่ถือผู้สื่อความเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีที่ถือคัมภีร์เป็นศูนย์กลาง และทฤษฎีที่ถือผู้อ่านเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ทฤษฎีการตีความทางพระพุทธศาสนามีนัยบ่งชี้ว่าการจะค้นหาความหมายสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการคือให้ความสำคัญทั้งแก่ผู้สื่อความคัมภีร์ ผู้อ่านและบริบททางสังคมของผู้สื่อความคัมภีร์และผู้อ่านที่ต้องมีความเชื่อมโยง อิงอาศัยกันและกันจึงอาศัยนัยดังกล่าวนี้สร้างและเสนอเป็นรูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเมื่อนำมาวิเคราะห์การตีความเรื่องมังสวิวัตติ ของสำนักสันตโตโสภและ การตีความเรื่องนิพพานของสำนักวัดพระธรรมกายพบว่าสำนักสันตโตโสภใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและบางแห่งได้ใช้การตีความแบบยึดผู้สื่อความเป็นหลัก สำนักวัดพระธรรมกายใช้การตีความแบบยึดผู้อ่านเป็นหลักและอ้างคัมภีร์ต่างๆ มาสนับสนุนการตีความของตน

ในปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยอาศัยฐานข้อมูลดั้งเดิมคือ “คัมภีร์พระไตรปิฎก” ด้วยท่าทีหรือมุมมองของศาสตร์สมัยใหม่ทั้งสายวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งและถือได้ว่าเป็นความพยายามในการศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ผ่านกรอบและกระบวนการคิดของศาสตร์เหล่านั้นในเชิงประยุกต์คำสอนให้เข้ากับศาสตร์ต่างๆ ทั้งที่เป็นวิชาการและไม่เป็นวิชาการ ผู้ที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เมื่อมาศึกษาพระพุทธศาสนาจะศึกษาด้วยมุมมองแบบ “วิทยาศาสตร์” หรือ ผู้ที่มีความรู้ในด้านอื่นๆก็เช่นเดียวกันแต่ไม่ว่าจะศึกษาด้วยทัศนะมุมมองจากศาสตร์ไหนก็ตามล้วนเป็นการตีความพระพุทธศาสนาเพื่อให้เข้ากับโครงสร้าง เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของศาสตร์นั้นๆหรือนำวิทยาการด้านนั้นๆ มาตีความในพระพุทธศาสนา ดังนั้น การตีความข้อเท็จจริงพระธรรมวินัยโดยผ่านกระบวนการที่ถูกต้องจึงก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในปัจจุบันและอนาคตสืบไป